ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)
της 8ης Οκτωβρίου 1986 *

Στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 169/83 και 136/84,

1) **Gerhardus Leussink,** υπάλληλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κάτοικος Βρυξελλών,

2) **Maria Brummelhuis,** σύζυγος Gerhardus Leussink, κάτοικος Βρυξελλών,

3) **Monica Leussink,** θυγατέρα του Gerhardus Leussink,κάτοικος Βρυξελλών,

4) **Maria Brummelhuis** και **Gerhardus Leussink,** προαναφερθέντες, ενεργούντες ως νόμιμοι αντιπρόσωποι των τέκνων τους:

   α) Mirjam Leussink, γεννηθείσας στις 14 Δεκεμβρίου 1966,

   β) Mechteld Leussink, γεννηθείσας στις 12 Δεκεμβρίου 1968,

   γ) Maud Leussink, γεννηθείσας στις 15 Μαρτίου 1971,

   κατοίκων Βρυξελλών,

επικουρούμενοι και εκπροσωπούμενοι από τους B. Humblet και E. Lebrun, δικηγόρους Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον T. Biever, 83, boulevard Grande-Duchesse Charlotte,

ενάγοντες,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τον H. van Lier, μέλος της νομικής της υπηρεσίας, επικουρούμενο από τον P. Vercruysse, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Γ. Κρεμλή, μέλος της νομικής της υπηρεσίας, κτίριο Jean Monnet, Kirchberg,

καθής,

που έχουν ως αντικείμενο,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

η μεν υπόθεση 169/83 την ακύρωση της σιωπηρής απόφασης με την οποία απορρίφθηκε η αίτηση των εναγουσών, Maria Brummelhuis και των τέκνων Monica, Mirjam, Mechteld και Maud Leussink, περί χορηγήσεως αποζημιώσεως, με κάθε επιφύλαξη, 3 εκατομμυρίων βελγικών φράγκων στην Brummelhuis και 1 εκατομμυρίου βελγικών φράγκων σε καθένα από τα τέκνα προς αποκατάσταση της ηθικής βλάβης που υπέστησαν λόγω του εργατικού ατυχήματος του οποίου υπήρξε θύμα ο Gerhardus Leussink, εντόκως προς 12 % ετησίως από 5ης Απριλίου 1983 μέχρις εξοφλήσεως,

η δε υπόθεση 136/84 την ακύρωση της σιωπηρής απόφασης με την οποία απορρίφθηκε η αίτηση του ενάγοντος Gerhardus Leussink περί χορηγήσεως με κάθε επιφύλαξη, αποζημιώσεως για την ηθική βλάβη που υπέστη λόγω του ιδίου ατυχήματος, 5 εκατομμυρίων βελγικών φράγκων, εντόκως προς 12 % ετησίως από 5ης Απριλίου 1983 μέχρις εξοφλήσεως,

και, σε αμφότερες τις υποθέσεις, την καταδίκη της Επιτροπής στην καταβολή των προαναφερθέντων ποσών,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα)

συγκείμενο από τους T. F. O' Higgins, πρόεδρο τμήματος, O. Due και K. Bahlmann, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Sir Gordon Slynn
γραμματέας: J. A. Pompe, βοηθός γραμματέας,

έχοντας υπόψη την έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση και κατόπιν της από 29 Μαΐου 1986 προφορικής διαδικασίας,

αφού άκουσε το γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 26ης Ιουνίου 1986,

εκδίδει την ακόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 23 Μαΐου 1984 (υπόθεση 136/84), ο Leussink, υπάλληλος της Επιτροπής με το βαθμό Β 1, άσκησε, δυνάμει του άρθρου 179 της Συνθήκης ΕΟΚ, αγωγή με την οποία ζητεί τη χορήγηση αποζημιώσεως 5 εκατομμυρίων βελγικών φράγκων, εντόκως προς 12 % ετησίως από 5ης Απριλίου 1983 μέχρις εξοφλήσεως προς αποκατάσταση της ηθικής βλάβης που υπέστη λόγω εργατικού ατυχήματος.

2 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 2 Αυγούστου 1983 (υπόθεση 169/83), η Brummelhuis, σύζυγος Leussink και τα τέσσερα τέκνα του ζεύγους, Monica, Mirjam, Mechteld και Maud Leussink από τα οποία τα τρία τελευταία εκπροσωπούνται νομίμως από τους γονείς τους, άσκησαν δυνάμει των άρθρων 178 και 215, δεύτερη παράγραφος, της Συνθήκης αγωγή με την οποία ζητούν τη χορήγηση αποζημιώσεως, η μεν Brummelhuis 3 εκατομμυρίων βελγικών φράγκων, τα δε τέκνα 1 εκατομμυρίου βελγικών φράγκων το καθένα, εντόκως προς 12 % ετησίως από 5ης Απριλίου 1983 μέχρις εξοφλήσεως προς αποκατάσταση της ηθικής βλάβης που υπέστησαν λόγω του προαναφερθέντος ατυχήματος.

3 Το Δικαστήριο διέταξε τη συνεκδίκαση των δύο υποθέσεων προς διευκόλυνση της διαδικασίας και έκδοση κοινής αποφάσεως.

4 Στις 7 Απριλίου 1978 ο Leussink υπήρξε θύμα τροχαίου ατυχήματος στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ενώ εκτελούσε αποστολή και επέβαινε οχήματος της Επιτροπής που οδηγούσε υπάλληλός της. Ο Leussink τραυματίστηκε σοβαρά και πάσχει πολυάριθμες μόνιμες συνέπειες. Ωστόσο ανέλαβε και πάλι καθήκοντα στην Επιτροπή.

5 Η ιατρική επιτροπή που συστήθηκε δυνάμει των άρθρων 21 ώς 23 της ρυθμίσεως περί καλύψεως των κινδύνων επαγγελματικών ασθενειών και ατυχημάτων των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: « η ρύθμιση ») κατέληξε στο πόρισμα ότι η μόνιμη αναπηρία που προέκυψε από το ατύχημα πρέπει να καθοριστεί σε ποσοστό 75 % στο οποίο περιλαμβάνεται ποσοστό 10 % λόγω ψυχολογικής και ηθικής βλάβης. Σύμφωνα με το πόρισμα αυτό ο Leussink έλαβε το ποσό των 7 254 042 βελγικών φράγκων ως κάλυψη κατά των κινδύνων ατυχήματος κατά την έννοια του άρθρου 73 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως και της ρυθμίσεως.

6 Ο Leussink υποστηρίζει ότι η αποζημίωση αυτή καλύπτει μόνο τις οικονομικές συνέπειες του ατυχήματος και όχι την ηθική βλάβη που υπέστη. Υπογραμμίζει σχετικώς ότι, στο επαγγελματικό επίπεδο, έχασε κάθε ελπίδα προαγωγής και ζει με το μόνιμο φόβο μήπως δεν ανταποκρίνεται πάντα πλήρως στα καθήκοντά του. Στο ιδιωτικό επίπεδο, οι σχέσεις του με τη σύζυγο, τα τέκνα και τους φίλους του διαταράχθηκαν οριστικά. Τέλος, δεν μπορεί πλέον να επιδίδεται σε αθλοπαιδιές ούτε να χαίρεται τις απολαύσεις της καθημερινής ζωής.

7 Η Brummelhuis και τα τέσσερα τέκνα ζητούν αποκατάσταση της ηθικής βλάβης που υπέστησαν λόγω του ότι μετεβλήθη ο χαρακτήρας και η προσωπικότητα του συζύγου και πατέρα τους μετά το ατύχημα, πράγμα που προξένησε βαθιά διαταραχή των οικογενειακών σχέσεων.

8 Η Επιτροπή υποστηρίζει πρώτον ότι η κάλυψη των κινδύνων ατυχήματος που προβλέπει το άρθρο 73 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως και η ρύθμιση αποτελεί πλήρες σύστημα αποζημιώσεως που αποκλείει κάθε αξίωση κατά το κοινό δίκαιο. Δεύτερον η Επιτροπή απεκδύεται κάθε ευθύνη για το ατύχημα και αμφισβητεί την έκταση της προβαλλόμενης βλάβης και το σύνδεσμο αιτιότητας μεταξύ αυτής και του ατυχήματος.

9 Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως και τα λεπτομερή επιχειρήματα των διαδίκων εκτίθενται στην έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

Ως προς τη σχέση μεταξύ της καλύψεως κατά τον κανονισμό υπηρεσιακής καταστάσεως και της αιτήσεως συμπληρωματικής αποζημίωσης κατά το κοινό δίκαιο

10 Πρέπει να εξεταστεί πρώτον αν η κάλυψη των κινδύνων ατυχήματος που προβλέπει το άρθρο 73 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως και η ρύθμιση αποτελεί πλήρες σύστημα αποζημιώσεως το οποίο, σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος, αποκλείει, όπως ισχυρίζεται η Επιτροπή, κάθε άλλη αξίωση αποζημιώσεως βάσει των αρχών του κοινού δικαίου.

11 Η εν λόγω κάλυψη παρέχεται στο πλαίσιο στηριζομένου σε εισφορές γενικού ασφαλιστικού συστήματος κατά των κινδύνων ατυχήματος κατά την υπηρεσία και εκτός αυτής. Το δικαίωμα παροχής είναι ανεξάρτητο του δράστη του ατυχήματος και της ευθύνης που υπέχει. Οι παροχές είναι κατ' αποκοπή και υπολογίζονται αναλόγως του ποσοστού αναπηρίας και του βασικού μισθού του υπαλλήλου. Η ρύθμιση περιέχει

κανόνες σχετικά με τις αγωγές κατά των τρίτων υπευθύνων. Προβλέπει δε σχετικώς ότι ο υπάλληλος υποκαθιστά τις Κοινότητες στα δικαιώματα και τις αγωγές που έχει κατά του τρίτου υπευθύνου και παρέχει στον υπάλληλο δικαίωμα προτιμήσεως επί των ποσών, που απαιτείται να καταβληθούν επιπλέον των παροχών τις οποίες έχουν καταβάλει οι Κοινότητες ώστε να εξασφαλιστεί ενδεχομένως η πλήρης αποκατάσταση της ζημίας. Αντιθέτως η ρύθμιση δεν περιέχει κανέναν κανόνα σχετικά με συμπληρωματικές αξιώσεις έναντι του οργάνου.

12 Το δικαίωμα προτιμήσεως που αναγνωρίζεται στον υπάλληλο στην περίπτωση που το ατύχημα προκλήθηκε από τρίτο υπεύθυνο αποδεικνύει ότι οι παροχές του συστήματος δεν θεωρείται ότι εξασφαλίζουν πλήρη ικανοποίηση σε όλες τις περιπτώσεις. Αυτό προκύπτει εξάλλου από ότι οι παροχές είναι κατ' αποκοπή και υπολογίζονται ανάλογα κυρίως με το μισθό του υπαλλήλου. Αυτός ο τρόπος υπολογισμού είναι προφανώς ακατάλληλος όταν πρόκειται για ζημία που δεν έχει σχέση με την επαγγελματική ζωή του θύματος.

13 Υπό τις συνθήκες αυτές και δεδομένου ότι δεν υπάρχει ρητή διάταξη στη ρύθμιση, δεν μπορεί να συναχθεί απ' αυτή επιχείρημα κατά την έννοια ότι αποκλείεται το δικαίωμα του υπαλλήλου και των δικαιούχων του να ζητήσουν συμπληρωματική αποζημίωση στην περίπτωση που το όργανο φέρει την ευθύνη για το ατύχημα κατά το κοινό δίκαιο, οι δε παροχές του συστήματος που προβλέπει ο κανονισμός δεν επαρκούν για να εξασφαλίσουν την πλήρη αποκατάσταση της προκληθείσας ζημίας.

14 Πρέπει λοιπόν να ερευνηθεί, δεύτερον, αν η Επιτροπή είναι υπεύθυνη για το ατύχημα και ενδεχομένως, αφενός, μήπως οι παροχές που προβλέπει ο κανονισμός δεν επαρκούν για την πλήρη αποκατάσταση της ζημίας και, αφετέρου, αν αποδεικνύεται επαρκώς κατά το νόμο ο σύνδεσμος αιτιότητας.

Ως προς την ευθύνη της Επιτροπής

15 Το επιχείρημα της Επιτροπής ότι η ενδεχόμενη ευθύνη πρέπει να ερευνηθεί με βάση το γερμανικό δίκαιο περί τροχαίων ατυχημάτων που είναι η « lex loci delicti commissi » δεν μπορεί να γίνει δεκτό δεδομένου ότι ο ενάγων εκτελούσε αποστολή που του είχε αναθέσει η Επιτροπή και επέβαινε αυτοκινήτου το οποίο ανήκε στην Επιτροπή με οδηγό επίσης υπάλληλο της Επιτροπής. Πρόκειται λοιπόν για εργατικό ατύχημα και πρέπει να ερευνηθεί μήπως η Επιτροπή δεν επέδειξε την επιμέλεια που όφειλε ως εργο-

δότης όσον αφορά τον έλεγχο, τη συντήρηση και τη χρήση του υπηρεσιακού οχήματος.

16 Όπως προκύπτει από την τεχνική έκθεση πραγματογνωμοσύνης που καταρτίστηκε με αίτηση της γερμανικής εισαγγελικής αρχής, το ατύχημα οφείλεται στην αποκόλληση του πέλματος ενός ελαστικού. Η έκθεση αναφέρει διάφορες πιθανές αιτίες, ορισμένες από τις οποίες είναι δυνατόν να οφείλονται σε πλημμελή συντήρηση ή επιθεώρηση του οχήματος ή σε αμέλεια κατά τη χρήση του. Η Επιτροπή δεν προσκόμισε κανένα αποδεικτικό στοιχείο που να επιτρέπει στο Δικαστήριο να κρίνει ποια από τις αιτίες αυτές προκάλεσε την εν λόγω αποκόλληση.

17 Δεδομένου ότι η Επιτροπή βρισκόταν στην πιο κατάλληλη θέση για να προσκομίσει σχετικές αποδείξεις, η αμφιβολία αυτή αποβαίνει εις βάρος της. Πρέπει λοιπόν να γίνει δεκτή η άποψη των εναγόντων, ότι δηλαδή το ατύχημα οφείλεται σε αμέλεια ικανή να επισύρει την ευθύνη της Επιτροπής.

Ως προς τη βλάβη και το σύνδεσμο αιτιότητας

18 Από τα προσκομισθέντα στοιχεία το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο σοβαρότατος τραυματισμός του Leussink είχε επιπτώσεις μη οικονομικού χαρακτήρα, ιδίως όσον αφορά τις οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις. Οι συνέπειες αυτές αποτελούν ηθική βλάβη η οποία γεννά δικαίωμα αποζημιώσεως. Κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν επιτρέπει να αμφισβητηθεί ότι υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ του ατυχήματος και της εν λόγω βλάβης. Επομένως, όσον αφορά το αίτημα του Leussink απομένει μόνο να ερευνηθεί αν και κατά πόσο οι παροχές που καταβλήθηκαν στο πλαίσιο του συστήματος του κανονισμού συνιστούν πρόσφορη αποζημίωση.

19 Όπως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 1979 (Β. κατά Επιτροπής, 152/77, Rec. σ. 2819), για τον καθορισμό του βαθμού αναπηρίας στο πλαίσιο του συστήματος του κανονισμού πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ψυχολογικές και ηθικές συνέπειες. Ο καθορισμός ποσοστού αναπηρίας 75 % δείχνει ότι οι συνέπειες αυτές ελήφθησαν υπόψη εν προκειμένω. Εκτός των ποσοστών που έγιναν δεκτά για τις διαταραχές της ακοής, της όσφρησης και της γεύσης, καθορίστηκε ποσοστό 10 % λόγω ψυχολογικής και ηθικής βλάβης. Το ποσοστό αντιστοιχεί σε αποζημίωση 1 εκατομμυρίου βελγικών φράγκων περίπου.

20 Ωστόσο το Δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη την άκρα σοβαρότητα των μη οικονομικών συνεπειών που είχε το ατύχημα για τον Leussink, κρίνει δίκαιο να του επιδικάσει περαιτέρω αποζημίωση 2 εκατομμυρίων βελγικών φράγκων εντόκως προς 8 % ετησίως από της καταθέσεως της αγωγής, δηλαδή από 23 Μαΐου 1984.

21 Όσον αφορά τα αιτήματα της συζύγου και των τέκνων του Leussink περί αποζημιώσεως για τις συνέπειες του ατυχήματος στην οικογενειακή τους ζωή πρέπει να γίνει δεκτό ότι και η οικογένεια υπέφερε λόγω του ατυχήματος και ιδίως των ψυχολογικών συνεπειών που είχε επί του Leussink. Αυτό προκύπτει ιδίως από τα ιατρικά πιστοποιητικά και τις σχολικές εκθέσεις των τέκνων.

22 Καίτοι είναι αναμφισβήτητες και οι εν λόγω συνέπειες και ο σύνδεσμος αιτιότητας μεταξύ αυτών και του ατυχήματος, πρέπει πάντως να διαπιστωθεί ότι αποτελούν την επίπτωση της βλάβης που υπέστη ο Leussink και δεν περιλαμβάνονται μεταξύ των συνεπειών για τις οποίες φέρει ευθύνη η Επιτροπή ως εργοδότης, πράγμα που βεβαιώνεται από το στοιχείο ότι οι περισσότερες έννομες τάξεις των κρατών μελών δεν προβλέπουν αποζημίωση σε τέτοιες περιπτώσεις.

23 Επομένως η αγωγή των Brummelhuis και των Monica, Mirjam, Mechteld και Maud Leussink είναι απορριπτέα.

Επί των δικαστικών εξόδων

24 Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του κανονισμού διαδικασίας ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ηττήθηκε στην υπόθεση 136/84 πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα αυτής της υπόθεσης.

25 Όσον αφορά τήν υπόθεση 169/83 πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, το Δικαστήριο μπορεί να συμψηφίσει τα έξοδα ολικώς ή μερικώς εφόσον συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι. Καίτοι η αγωγή αυτή ασκήθηκε δυνάμει του άρθρου 178 της Συνθήκης ΕΟΚ, η διαφορά πηγάζει από τη σχέση μεταξύ του υπαλλήλου και του οργάνου. Πρέπει λοιπόν να εφαρμοστεί η αρχή του άρθρου 70

του κανονισμού διαδικασίας κατά την οποία προκειμένου περί προσφυγών υπαλλήλων τα όργανα φέρουν τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν. Επομένως, κάθε διάδικος πρέπει να φέρει τα δικά του δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Υποχρεώνει την Επιτροπή να καταβάλει στον Gerhardus Leussink το ποσό των 2 εκατομμυρίων βελγικών φράγκων εντόκως προς 8 % ετησίως από 23 Μαΐου 1984.

2) Απορρίπτει τις αγωγές της Brummelhuis, συζύγου Leussink και των Monica, Mirjam, Mechteld και Maud Leussink.

3) Καταδικάζει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα στην υπόθεση 136/84.

4) Στην υπόθεση 169/83 κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

O'Higgins Due Bahlmann

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 8 Οκτωβρίου 1986.

Ο γραμματέας

P. Heim

Ο πρόεδρος του δευτέρου τμήματος

T. F. O'Higgins